

Posudek vedoucího na diplomovou práci:

Eliška Kučerová: Přínos Kamila Uhlíře k české recepci jihoamerické literatury

Diplomová práce Elišky Kučerové se skládá ze tří částí: přehledu života a díla Kamila Uhlíře, významného českého literárního historika a překladatele, charakteristiky autorů a děl, jimž se Uhlíř nejvíce věnoval, a nakonec překladatelské analýzy dvou povídek argentinských spisovatelů J. L. Borgese a J. Cortáзара, které oba Uhlíř jako první převedl do češtiny a prosadil k vydání. Z celé práce považuji za nejprínosnější právě první část, kde Kučerová sestavila Uhlířův životopis na základě několika málo dostupných zdrojů a pak systematicky a pečlivě roztřídila jeho překladatelskou, pedagogickou, literárně historickou a publicistickou činnost. Tento soupis bude jistě cenný pro každého, kdo by se chtěl zabývat recepcí jihoamerické literatury u nás či dějinami překládání ze španělštiny. Kučerová správně zdůrazňuje Uhlířovu průkopnickou roli, když jako první pořídil a přeložil výbory ze světově proslulých autorů, u nás v té době ještě neznámých, jako byli Borges, Cortázar či Benedetti. V této části by bylo jistě zajímavé recepci doložit dobovými recenzemi, ale ty se nepodařilo dohledat. Někde zůstaly nepřesnosti, např. na str. 8 se píše o Uhlířově předmluvě ke „knize *Žhavá země* (1935), kde je U. prvním, kdo seznamuje českého čtenáře s gaučovskou literaturou“. Již pohledem na letopočet je jasné, že Uhlíř, narozený 1923, nemohl napsat r. 1935 předmluvu. Ve skutečnosti napsal předmluvu až ke druhému vydání románu z r. 1959. Pro někoho, kdo se v problematice neorientuje, chybí jméno autora románu (Ricardo Güiraldes), datum španělského vydání (1929) i původní název, který je totožný z názvem druhého českého vydání: *Don Segundo Sombra*. Dílo v překladu Z. Šmída je správně uvedeno v bibliografii, ale tady se chybně vyvozuje Uhlířovo průkopnictví, v tomto případě má zásluhu na uvedení prvního gaučovského románu do českého prostředí Zdeněk Šmíd. Na druhé straně je třeba pochválit, že v přehledu Uhlířových překladů a doslovů jsou doplněny informace záměrně dříve vypuštěné kvůli dobové cenzuře (např. že je autorem doslovu k Medkově překladu Cortázarova románu *Nebe, peklo, ráj*, vydaného česky r. 1972).

K druhé části bych našla výhrad více: obecný úvod o literatuře v Jižní Americe je zároveň příliš povšechný i zacházející do podrobností. Je zbytečné letem světem představovat tak obrovsky rozsáhlou a různorodou literaturu od prvních orálních počínů v předkolumbovské době; nutně dochází k řadě zjednodušujících formulací. Stačilo by přehled začít na začátku 20. století a zaměřit se v něm rovnou na tendence a autory, jimž se Uhlíř nejčastěji věnuje. Kromě geografického vymezení, které Kučerová správně připisuje Uhlířovu působení v diplomatických službách v Argentině, by někde mělo zaznít i to, že se

často zaměřoval na díla s výrazným sociálně kritickým podtextem, který konvenoval dobovému kánonu v socialistickém Československu 50. a 60. let; k autorům fantastické literatury se Uhlíř přesunul až v době uvolňování poměrů, předcházející Pražskému jaru. Ideologicky též lze vysvětlit jinak nepochopitelnou oblibu románu *Temná řeka* Alfreda Varely, v Argentině zcela okrajového, dnes naprosto neznámého autora, který česky vyšel ve třech vydáních (1949, 1951, 1962, první vydání mělo navíc dotisk). Nevydělovala bych v přehledu literatury zvlášť období tzv. boomu či nového hispanoamerického románu, o němž už se mluvilo v předchozí podkapitole (bylo by lepší shrnout a propojit, neodlišovat Houskové *Imaginaci Hispánské Ameriky* od Polákové *Moderní hispanoamerické literatury*, když se v obou publikacích zachycuje stejné období a stejní autoři, pouze z jiné perspektivy a někdy odlišnou terminologií); a rozhodně nelze nazvat kapitolu „Nová hispanoamerická próza, předchůdci a představitelé“, a potom jako první uvést medailon gaučovského autora R. J. Payroa a jeho román z r. 1910, čes. 1966, který může být pokládán za „pikareskní gaučovský román“, jak správně uvádí Kučerová, ale rozhodně ne za předchůdce toho, čemu se říká „nová hispanoamerická próza“ či krátce „boom“. Na str. 18 v úvodní charakteristice hispanoamerické literatury je kuriózní překlep „religionistický román“ místo „regionalistický“. Jak v historickém přehledu, tak v medailoncích konkrétních autorů pak není jasné, co z děl bylo přeloženo do češtiny, a tam, kde je letopočet českého překladu uveden, chybí jména překladatelů – v Polákové *Moderní hispanoamerické literatuře* uváděna nejsou především z důvodů rozsahu, ale v diplomové práci na translatologii by se uvádět měla. U Sabata nacházíme u prvního románu *Tunel* zmínku o českém vydání v r. 1977 – jde zřejmě o časopisecké vydání? Knižně česky vyšel až r. 1997 v překladu V. Urbana, byť slovensky mnohem dříve r. 1965. Otázku mám k řazení medailonů autorů – podle čeho jsou řazeny? Chronologicky podle data narození autorů? To by mělo být vysvětleno a zdůvodněno.

Třetí část obsahující analýzu dvou vybraných povídek v Uhlířově překladu (plus jedné z nich v Machejově současném převodu) trpí mechanickým přikládáním šablony rozboru textu. V případě děl tak významných autorů, jako byl Borges a Cortázar, bych věnovala více pozornosti charakteristice jejich stylu, která je roztroušena do různých podkategorií, ale nikde není výslovně a pregnančně zformulována. Velmi často dochází k formulačním nejasnostem a nepřesné práci s termíny: záměna výbor x soubor (str. 28, 42): Borges napsal *sbírky* (či soubory) povídek, z nich se pak do češtiny pořídil *výbor* – nelze formulovat, že Borges napsal „výbor“ *Ficciones*; dochází ke zmatení lexikální a gramatické hovorovosti (str. 42, 43: nespisovné koncovky nejsou lexikální prostředek hovorovosti, ale gramatický); „Mohamed“ a

„Muhammad“ nejsou „překlady“ jména Mahoma (str. 35), ale dvě varianty českého přepisu arabského jména; „sklepní místnost“ není chybný ekvivalent španělského „sótano“; ani „střevíce“, ani „podzemka“ nejsou výrazy, které by narušovaly srozumitelnost, ani chybně zvolené ekvivalenty; mluvit o „argentinské“ španělštině u Borgese není v případě analyzované povídky na místě, zde používá zcela neutrální variantu, bez argentinského „vosea“ („te fijas“, ne „te fijás“), na Argentinu odkazuje pouze správně uvedený „alfajor“; Cortázar je mnohem „argentinstější“ než Borges, ale zase vybraná povídka není typickým zástupcem „fantastické povídky“, jak ji Kučerová dobře charakterizuje (28, 29), spíše patří k typu filozofujících.

Formulace jsou často příliš vágní, bylo by třeba se vyjadřovat přesněji: „povídka je zahalena mystičnem, avšak autor píše poutavým stylem“. Poutavý styl není žádná kategorie, zejména když není nijak doloženo, čím je poutavý a jakými prostředky poutavosti dosahuje. Výrazy sklouzávající k novinářským klišé by se tu také neměly vyskytovat: „U. se nebojí přeskládat syntaktickou strukturu španělské věty ve prospěch češtiny“ – to je povinností každého překladatele. „Machej často volí, řekněme, zvláštní lexikální rejstřík“ (str. 50): zde je třeba konkrétně Machejův rejstřík pojmenovat, ne jen doložit příklady s tím, že „jde o lexikum obecné češtiny“. Machej používá řadu germanismů a spíš než obecné češtině je jeho slovní zásoba poplatná brněnské variantě (mutra, cimra); s tou je pak v rozporu pražská gramatická tendence k hovorovým koncovkám. Na str. 51: „M. překlad je z celkového pohledu srozumitelný, avšak z našeho subjektivního pohledu ne tak, jako ten Uhlířův.“ Srozumitelné jsou oba, liší se však ve vhodnosti lexikálních ekvivalentů a míry hovorovosti. Subjektivní pohled sem nepatří.

Další drobná upřesnění a připomínky vepisuji tužkou do práce k případnému probrání při obhajobě.

Celkově práci doporučuji k obhajobě a podle jejího průběhu navrhuji známku dobře či velmi dobře.

PhDr. Anežka Charvátová